

BOIU - ASPECTE DE ISTORIE MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

Sârbu Ion Eugen

Boiu, așezare rurală din cadrul Jud. Mureș, locuită în majoritate de români, este atestată documentar la **20 octombrie 1301**. În documentul din 1301, redactat de **capitolul** bisericii Sfântului Arhanghel Mihail din Alba Iulia, moșia Bwn (Boiu) este menționată în contextul unui schimb de moșii între voievodul Ladislau Kan (1295-1315) și un anume comite Nicolae. În studiul nostru ne-am oprit asupra aspectelor de istorie modernă și contemporană a satului.

Conscripția urbarială din 1785 ne oferă informații inedite despre situația țăranilor din Boiu Mare și Boiu Mic. Din aceasta reiese că țăranii din Boiu erau iobagi, însă nu putem reține împărțirea lor pe naționalități pentru că marea majoritate a numelor sunt maghiarizate; de multe ori apare numele (Nomina) maghiarizat iar prenumele (Cognomina) românizat. Putem vedea familiile și capii familiilor după *sesiile* pe care le dețineau (*seffinonis qualitas*), precum și pământul intravilan și suprafața sesiilor împărțite în 1600 (stânjeni) dintr-un iugăr (1 iugăr = 0.57,55 ha)¹. Dintr-un număr aproximativ de 250 de familii (noi am numărat 247) majoritatea aveau pământ intravilan care însă era sub 1000 de stânjeni (1600 stânjeni = 1 iugăr). Într-un singur caz avem 1842 stânjeni (adică aproximativ 1,15 iugăre). Pământul arabil primit în folosință de la groful Bethlen varia. Existau familii care aveau de la 7 până la 9 iugăre, majoritatea se încadrau între 2 și 4 iugăre, însă erau destui care aveau sub 1 iugăr². Erau destul de multe familii, între 60 și 70 (noi am numărat 68), care nu aveau pământ deloc, nici măcar la rubrica intravilan nu figurează cu nimic. Probabil erau familii tinere care locuiau cu părinții sau își câștigau existența muncind cu ziua. În același document nu am găsit date referitoare la alte meserii³. Se întâlnește însă o listă de treizeci de deținători de vie; suprafețele variind de la 1 iugăr până la ¼ dintr-un iugăr⁴. Pe prima filă există un fel de proces verbal în care este specificat faptul că datele au fost culese în prezența a 12 persoane din Boiu Mare și Boiu Mic: - din Boiu (Nagy Bun) Ștefan Pal (46 de ani, jude comunal) Mihail Varga (36 ani, jurat), Mihail Pal (60 ani, jurat), Arone Borvsnyai (33 ani, colono - adică iobag), Crișan Ilie (60 ani, colono), Crișan Ioan (50 ani, colono), Crișan Irzano? (30 ani, colono);

- din Țopa (Kis Bun) toți coloni - Puso Marton (26 ani), F. Gyorg (32), Dan

1 Direcția Județeană a Arhivelor Statului Mureș, Fond: Colecția conscripții urbariale, nr. VI/114, anul 1785, filele 7-10,

2 *Ibidem*.

3 *Ibidem*, fila 12.

4 *Ibidem*, fila 13.

György (26), Paszat Gyorg (50 ani), Boitoș Dumitru (35 ani)⁵.

În secolul XIX informațiile despre oamenii din Boiu, despre viața și activitatea lor sunt mai numeroase datorită recensămintelor oficiale, documentelor bisericești, atât ortodoxe și reformate și informațiilor rurale culese de învățătorul Nicolae Zamfir în perioada interbelică.

La 1848, fără a avea legătură cu evenimentele revoluției, la Boiu s-a produs un incendiu de mari proporții. La 27 aprilie, groful Haller Ignac, comite suprem, informează autoritățile superioare că „*în dupămasa din sâmbăta paștelui, la Boiu s-a produs un mare incendiu, flăcările lui sau văzut până aproape de mijlocul nopții. Patruzeci și una de gospodării și-au pierdut averea. Doar puțini dintre ei sunt asigurați. S-au luat măsuri corespunzătoare pentru a li se veni în ajutor. Primele ajutoare de hrană și altele vor fi asigurate de nobilul comite pentru săptămâna aceasta și cea următoare...*”⁶. În monografia județului Târnava Mare acest episod al incendiului din 1848 este pus în legătură cu acțiuni ale secuilor, se pare că „*secuții au început să prade satele românești [...] la Șorș fură măcelăriți secuți care arseseră Boiurile și Vânătorii*”⁷. În monografia învățătorului N. Zamfir este amintit acest incendiu dar nu este pus pe seama evenimentelor din timpul revoluției⁸.

În vâltoarea evenimentelor Revoluției din 1848-1849 avem câteva informații referitoare la Boiu. Maghiarii l-au prins pe „*popa*” (preotul ortodox) și „*după ce i-au smuls părul și barba îl osândi la furci*” însă se pare că în cele din urmă l-au lăsat în viață⁹. Despre acest eveniment avem și informații orale culese de către învățătorul N. Zamfir de la bătrânul Ilie Teșculă care pe la 1849 avea 13 ani. Ilie Teșculă povestește cum ungurii „*alergau după români în toate părțile. Unii s-au luat după tatăl meu, Dumnezeu să-l ierte, Ștefanul Lungului, dar nu aveau puști și l-au alergat până în Pripior (loc din partea de nord-vest al satului). Acolo într-un răzor au văzut pe popa Alexandru. Au lăsat pe tatăl meu și s-au luat după popa care a fugit până în Nadeș. Pe urmă l-a scăpat un nepot al său din Albești care conducea o armată ungurească*”¹⁰. Unele acțiuni ale secuilor în câteva sate de pe Târnava Mare le aflăm din mărturia preoților din Șoard și Săcel (sate vecine). În Albești au intrat în biserica românească distrugând altarul și folosind-o ca grajd, iar în Boiu după ce „*au tirănit*” preotul, „*pe o nevastă care născuse de vreo două zile o spintecaseră și pe copil îl tăiară în bucăți*”¹¹. În primăvara anului 1849 trupele țariste au pătruns în Transilvania

5 *Ibidem*, fila 1.

6 *Documente privind Revoluția de la 1848 în Țările Române, C. Transilvania*, vol.II, 12-29 aprilie 1848, Ed. Academiei, București, 1979, p. 364.

7 *Monografia județului Târnava Mare*, 1943, p.159.

8 N. Zamfir, *Monografia comunei Boiu*, 1932, p.11.

9 Mircea Păcurariu, *Revoluția românească și Banat în anii 1848-1849. Contribuția bisericii*, Sibiu, 1995, p.122.

10 N.Zamfir, op.cit., p.29.

11 Mircea Păcurariu, op.cit., p.121-122.

în sprijinul habsburgilor, însă primele conflicte cu armata revoluționară maghiară, condusă de generalul Iosif Bem s-au soldat cu un eșec pentru ruși. Rușii s-au retras spre Muntenia și odată cu ei s-au refugiat și funcționarii *Comitetului Național Român de la Sibiu*, urmat de mulți preoți ortodocși printre care și preoții Alexandru și Ilie Ioanovici din Boiu¹². Aceștia se aflau în luna martie 1849 la Câmpulung; aici se mai aflau printre alții și preotul din Albești, Hașfalău, Jacul Românesc și Hetiur.

Se știe că bătălia care a decis în mare măsură sfârșitul revoluției maghiare a fost cea de la Albești din 31 iulie 1849, când armatele generalul Bem au fost înfrânte de trupele rusești conduse de generalul Lüdes. Bătălia în care și-a pierdut viața poetul maghiar Petofi Sandor și publicistul german Anton Kurz, s-a desfășurat pe malul stâng al râului Târnava Mare foarte aproape de hotarul Boiului și de castelul Betlen¹³. Interesant este faptul că boienii au văzut această bătălie de pe Dealul Furcilor (de pe acest deal este o imagine panoramică asupra văii râului Târnava Mare). Acest episod este povestit de Ilie Teșculă în monografia lui Nicolae Zamfir „*noi ne-am dus toți în dealul furcilor și ne uitam în Valea Târnavei și în Albești unde se vedeau multe cătane. Aproape de noi sta unul cu calul alb, se uita și trâmbița. Era rus. Rușii s-au retras înapoi până către oraș. Când au ajuns și au trecut de gâtul morii Boiului... a trâmbițat ăla de lângă noi și odată numai ce vedem ca ies de prin stufuri și din pădure o mulțime mare de cazaci. Ei nu aveau puști, fără numai niște sulițe ca furcile de torc boresele. Când au ieșit cazacii nu se mai auzea nimic, decât tot numai tolvoi, cum strigau ungurii, căci îi băteau prea tare cazacii ăia... Dacă nu se începea lupta cu o zi mai înainte, era și mai rău de ei, căci după aceea a doua zi atâta armata rusească a venit, de se cutremura pământul*”¹⁴.

După stingerea conflictelor, la 14 august 1849 preoții refugiați în Muntenia, Ilie Ivanovici din Boiu, cel din Albești, Hetiur, și toți ceilalți s-au întors acasă, însă ulterior au fost închiși de către autorități în Târgu Mureș și „amenințați cu spânzurătoarea pentru că i-au sprijinit pe români”¹⁵.

La sfârșitul revoluției boienii au subscris și ei la memoriul întocmit de „comunitatea din Feriház”, prin care Andrei Șaguna, A. Treboniu Laurian și Ion Maiorescu erau împuterniciți să apere cauza românilor înaintea „*Majestății sale Împăratul*”¹⁶. Din partea comunității din Boiu au semnat 4 jurați sătești și 4 jurați bisericestii.

Revoluția de la 1848 a determinat o schimbare de politică a habsburgilor, astfel că în 1853 a fost desființată iobăgia în întreg imperiul, fapt ce a avut efecte și asupra

12 *Ibidem*, p.150.

13 Gheorghe Baltag, *Sighișoara Schassburg Segesvár*, Editura Nereamia Napocae, Cluj Napoca, 2004. p. 250-253.

14 Nicolae Zamfir, op.cit., p. 29-30.

15 Mircea Pcurariu, op.cit., p. 185-186.

16 Mihail Marcu Deleanu, *Memorial istoric și etnolingvistic*, Editura Timpul, Reșița, 2003, p. 45.

locuitorilor din Boiu. În anul 1853 s-au încheiat măsurătorile hotarului Boiului în vederea întocmirii „cărților fundoare”¹⁷. Membrii comisiei de măsurători au fost următorii: Varga János, Szakais Mihlos, Crifra I.?, Pop Nonu, Boitiș Nyele și Boitoș Balars¹⁸.

Evenimentele legate de „scăparea de iobăgie” ne sunt relatate, așa cum au fost trăite, de Ilie Teșculă „*La Rusalii s-a publicat în biserică slobozia. Atunci a spus preotul că nu mai comandă domnii și fiecare e stăpân pe ce a stat și a lucrat. În 1851 (probabil 1854) a venit voloșmanul (inginerul) și s-a trecut pământul pe numele fiecăruia. Îl măsoară cu stânjenul. În comisie era și popa cel unguresc și m-a luat și pe mine că știam o țară de numărătoare, și mă puneau să dau cu stânjenul și apoi strigam de departe câți au fost. În 1872- 1873 s-au făcut cărțile funduare. Slobozia fusese hotărâtă cu treizeci de ani înainte, au ținut hărțile ascunse*”¹⁹. După desființarea iobăgiei situația economică a oamenilor s-a schimbat într-o anumită măsură, dar însă nu în mod spectaculos. În 1857 din 386 de familii (Boiu și Țopa) doar 273 de proprietari de pământ, peste 100 dintre acestea nu aveau pământ; mai sunt consemnați 83 muncitori agricoli necalificați și 124 zilieri²⁰.

Anul 1870 a fost un an negru în istoria satului. La 1 mai 1870 în urma unei ruperi de nori s-a produs o inundație ce a făcut importante victime umane și animale. În urma inundației și-au pierdut viața 165 de oameni (144 români și 21 maghiari) și au fost duse de apă 64 de case și 77 de șuri (17 case și 33 de șuri au fost ale maghiarilor). La acestea se mai adaugă: un bou, 37 de vaci, 2 cai, 182 de porci și capre, 52 viței și mânji și 12143 mirțe de porumb²¹. Despre acest eveniment și urmările lui avem informații din însemnările preotului ortodox Ilie Ioanovici „*la 1870 mai 1 după o vreme frumoasă și cu călduri mari de câteva zile, întruceastă zi ... cam pe la șase ore, deodată se ridică de către apus-miazăzi un nor greu, care în puține minute întâlnindu-se cu un alt nor venit de către miazănoapte-apus, se vărsară întruniți pe hotarul Boiului Mare, așa de tare și înfricoșător, încât în mai puțin de ½ ore pământul se părea a fi acoperit cu apă deopotrivă deal și vale. Peste o oră casele zidite pe șes în sat erau înconjurate de valul apelor, care curgând ajunseră până la acoperișul acelora, la unele și mai sus; - și care rupând cu sine una sau altă casă și grajdurile oamenilor se adunau și pluteau în câte un loc, unde mai cu seamă prin sat se aflau pomi și sălcii mari și groase rupându-le pe acestea, ba pe altele smulgându-le din rădăcina lor afundă. Se slobozea apa cu o frunte de înălțime de câte un stânjen.... O mulțime de vite, boi, vaci, s.a. care se aflau în sat la acea vreme ... apa le-a apucat și înecat și dintre care unele au scăpat și vii ducându-le până în Târnava, altele le*

17 Direcția Județeană a Arhivelor Statului Mureș, Fond - Colecția de evidență cadastrală, dosar 457, fila 8,

18 *Ibidem*.

19 N. Zamfir, op. cit. p.31.

20 *Recensământul din 1857*, în Studia Censualia Transsilvanica, Ed. Staff, Cluj Napoca, 1997, p. 356- 359.

21 N Zamfir, op. cit., p.24.

aflară moarte, pe țarmuri și hotarul Boiului și al Sighișoarei, iar unele defel nu sau mai aflat. Oameni fiind în vremea lucrului la câmp, mulți se aflară în câmp, și pe unii de acolo apa i-au luat cu vite cu tot și se îneacă; cei de pe acasă se urcară și suiră în podurile caselor ca să afle ca alte dăți acolo scăpare, însă cu case și șuri cu tot luându-i s-au înecat, ba una întreagă familie.... dintre care mulți se aflară îndată în ziua următoare în Tânărogul de la curtea Boiului Mic, care s-au și îngropat în cimitirul Boiului Mic o parte, iar pe alții readucându-i rudeniile se înmormântară în cimitirul bisericii gr. or. a Boiului Mare [...]. Cei duși de apă mai pe de parte se îngropară pe la satele și locurile unde se aflau sau scoteau din apă. Așa la Ferihaz, la Sighișoara, la Seleuș s.a.m.d. până și pe la Alma. Câțiva s-au putut afla numai după mai multe zile de sub lemnele grămadite sau ivindu-se mai târziu prin spălarea apei din noroiul Târnavei”²². Preotul Ilie Ioanovici a realizat, o listă a celor luați de apă și a celor morți în inundație. Această listă nu se regăsește și în *Registrul morților 1814-1871*, a parohiei ortodoxe din Boiu. În acest registru la anul 1870 sunt menționați doar 55 de morți²³. O consemnare a victimelor (atât maghiari cât și români) și a pagubelor materiale făcute inundație, a fost făcută și de preotul reformat din acea vreme. Pe lângă români aici am întâlnit și numele maghiarilor prăpădiți de ape, iar numărul lor este cu puțin peste 21 cât este consemnat de către preotul ortodox²⁴. Mai știm că în urma inundației din 1870 importante pagube materiale au avut și cele două „curți”. Curtea Boiului a baronului Szentkreszti Zsigmond și Curtea Țopii a grofului Bethlen Laszlo (ultimul pe lângă cereale și vite și-a pierdut și o proprietate)²⁵.

Inundația a distrus aproape jumătate din sat. Distrugerile și pierderile de vieți omenești s-au datorat atât poziției satului traversat de valea ce adună apa din tot hotarul, cât și caselor construite din materiale puțin rezistente. Situația economică, nu le-a permis însă să-și construiască astfel de gospodării; boienii nu erau deloc înstăriți în acea vreme. În anul 1900, la 30 de ani de la inundația de la 1870, în Boiu și Țopa existau puține case din cărămidă. Din 440 de case: 17 erau din piatră sau cărămidă, 1 din chirpici sau pământ și 422 din lemn sau altceva; dintre acestea 284 erau acoperite cu țiglă, 4 cu șindrilă, 152 cu trestie sau paie. Dacă ar fi să comparăm cu Albeștiul, care la 1900 avea mai puține case decât Boiu și Țopa, aici existau mai multe case de cărămidă; dintr-un total de 359 avem 50 din piatră sau cărămidă, 21 din chirpici sau pământ, 288 din lemn sau altceva²⁶. Albeștiul avea însă o altă situație fiind foarte aproape de Sighișoara și având o comunitate importantă de sași (184 în anul 1900).

Sub aspectul „educației și a științei de carte” întâlnim informații începând cu anul 1900. La 1900 dintr-o populație de 1946 locuitori (Boiu și Țopa) știau să

22 *Ibidem*, p. 14-17.

23 Direcția Județeană a Arhivelor Statului Mureș, Fond - Parohia ortodoxă Boiu, dosar nr. 5, filele 106-107.

24 Direcția Județeană a Arhivelor Statului Mureș, Fond - Parohia reformată Boiu, dosar nr. 2,

25 *Ibidem*.

26 *Recensământul din 1900*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Ed. Staff, Cluj Napoca, 1997, p. 426-429

scrie 421, iar vorbitori de limba maghiară (limba oficială) erau 831, deși avem 610 maghiari²⁷. Putem observa că avem un analfabetism de 78,4 % iar 42,7% știau limba oficială (limba maghiară) din care aproximativ 220 erau români; (16,5% dintre români vorbeau limba maghiară).

În 1910 dintr-o populație de 2020, potrivit datelor oficiale, știau să scrie și să citească 765 și erau vorbitori de limba maghiară 907 locuitori²⁸. Putem observa că procentul analfabeților a scăzut de la 78,8 % la 61,3 %; astfel la 1910 aproximativ 38 % dintre boieni și țopeni știau să scrie și să citească.

Un aspect, de altfel întâlnit în multe sate din Ardeal, este plecarea în „America”. Sunt cunoscute unele plecări în America la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, unele chiar după primul Război Mondial. La recensământul din 1900 avem la rubrica plecați un număr de 40 de persoane însă nu știm câte dintre acestea ar fi fost plecate peste ocean.

Despre participarea boienilor la primul război mondial nu avem o imagine completă, știm doar despre câțiva români și un ungar, din amintirile scrise de Ioan Dafin (participat la război). Acesta scria în amintirile lui că au fost la război: Mihail Fintoc, Stoica Ioan, Pop Toader, Chiș Nicolae, Hegbeli Niculae, Grusea Zaharie, Nagy Lörincz, Neag Zaharie, Balu Artimie (ultimi doi din Țopa)²⁹. Aceștia au luptat pe frontul din nordul Italiei de unde s-au deplasat prin Serbia până în Albania.

Sfârșitul războiului și unirea Transilvaniei cu România au determinat importante schimbări în viața boienilor.

În anul 1918 românii din Boiu și-au „manifestat și ei dorința de unire”. A fost trimis și la Boiu un *credențional* cu textul de adeziune, în care era loc liber pentru numele satului, sub care s-au făcut subscrierile. *Credenționalul* satului Boiu a fost de 496 de locuitori români și câțiva de altă naționalitate³⁰. Se pare că în unele cazuri „prinși de elanul național” boienii și-au trecut în *credențional* și copii minori³¹. Satul Boiu a fost reprezentat la Alba Iulia de Mihail Fintoc, Ioan Ganea și Ioan Maier³².

În „pornirile revoluționare” din decembrie 1918 boienii și țopenii și-au împărțit bunurile celor două „Curți” (Curtea Boiului și Curtea Țopii). Se spune că stăpânii de la curte au fugit la Budapesta, iar cirezile de vaci, boi și porci au fost duse până la Cluj de oamenii din sat de unde le-au luat alții și le-au dus până în Ungaria³³.

În același context al evenimentelor din decembrie 1918, ca în majoritatea satelor

27 *Recensământul din 1900*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Ed. Staff, Cluj Napoca, 1997, p. 426-429.

28 *Recensământul din 1910*, în *Studia Censualia Transilvanica*, Ed. Staff, Cluj Napoca, 1997, p. 408-411.

29 Marcu Mihail Deleanu, op.cit. p. 51.

30 *Documentele unirii, 1918 la români*, vol. IX, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 356-359.

31 Marcu Mihail Deleanu, op. cit., p.54,

32 *Ibidem*,

33 *Ibidem*.

din jurul orașului Sighișoara, și în Boiu au avut loc acțiuni prin care românii și-au manifestat entuziasmul³⁴.

Reforma agrară din 1920-1921 a rezolvat în mare măsură problema proprietății. Comitetul local pentru reformă agrară în 1920 era format din: Ganea Zaharie (primar), Avram Crișan (secretar), Ioan Balu, Zaharie Marc și Ioan Marcu³⁵. Un tabel cu „îndreptățiți” pentru împrumutarea din 1920 conține 109 nume de persoane³⁶. Nu știm dacă aceștia sunt toți cei împrumutați atunci. O dată cu această reformă proprietățile funciare ale Bisericii Unitarieni (fosta moșie Bethlen de la Curte Boiului) au fost expropriate³⁷.

În urma reformei agrare, încheiată în 1921, boienii au fost împrumutați în masă, fapt ce duce la o dezvoltare a gospodăriei țărănești și o îmbunătățire a traiului sătenilor. În „monografia” lui N. Zamfir, scrisă în 1932, se arată că „Înainte mai toate casele erau din lemn și acoperite cu stuf. Astăzi nu mai sunt în comună decât vreo 3 case acoperite cu stuf. Toate sunt făcute din piatră pe care o scot de prin dealuri și din cărămidă. Sunt acoperite cu țiglă. Majoritatea caselor sunt cu două sau cu trei camere, prea puține cu o singură cameră. O parte din ele sunt pe pivniță”³⁸.

Un aspect întâlnit în această perioadă în sat este cel al plecării în alte părți pentru a strânge bani. Unii plecau încă în America, însă „cei mai tineri după ce se căsătoreau se duceau prin alte orașe, mai ales în București, după serviciu unde stăteau să-și adune bani pentru a-și face casă și șură, reîntorcându-se după acea înapoi și reîncepând viața de agricultor”³⁹.

Sub aspectul educației a crescut numărul elevilor și interesul pentru școală (în sat funcționau două școli: una cu predare în limba română și școala confesională maghiară).

În ceea ce privește viața politică în perioada interbelică, cu excepția „legionarilor”, nu avem acțiuni politice deosebite.

Șefii locali ai diferitelor partide și grupări politice au fost: Stoica Ioan (PNL), Cioc Ilarie (PNT), Teșculă Gheorghe (Argetoianu), Fintoc Mihail (P. Naț. Creștin), Teșculă Ioan și Alexandru Zamfir (legionari)⁴⁰.

Mișcarea legionară a fost destul de puternică la Boiu și se pare că a fost organizată de învățătorul Alexandru Zamfir (fratele lui N. Zamfir).

Nu se știe de vreo agresiune cu caracter rasist, dar oamenii își amintesc cum

34 M. Petcu și G. Gavrilă, *Astra sighișoreană (1871-1950) și Horea Teculescu (1897-1942)*, Sighișoara, 1999, p. 33.

35 Direcția Județeană a Arhivelor Statului Mureș, Fond: Tribunalul Județului Târnava Mică, dosar nr. 28, fila 2.

36 *Ibidem*, fila 4.

37 *Idem*, dosar nr. 27, fila 24.

38 N. Zamfir, op. cit., p. 47,

39 *Ibidem*.

40 Marcu Mihail Deleanu, op. cit., p.75,

tinerii legionari s-au implicat în unele „acțiuni obștești”: au înălțat cruci, au săpat și sfințit fântâni⁴¹.

Astăzi mai trăiesc câțiva dintre tinerii legionari de atunci. Posteucă Eugen (85 ani) își aduce aminte cum împreună cu alți feciori din Boiu, în frunte cu Al. Zamfir, îmbrăcați în costume naționale au defilat în București la o manifestare a legionarilor (probabil în 1937). Asistența a fost atât de impresionată încât s-a strigat de la tribună „bravo Zamfire!”.

Fără a înțelege prea mult din ceea ce se întâmpla, legionarii din Boiu au participat și la „Rebeliunea de la Sighișoara”. Avem o mărturie interesantă de la Eugen Posteucă, participant la evenimentele din 1941 de la Sighisoara: “*Ne-am dus din Boiu vreo 15 inși în frunte cu învățătorul Alexandru Zamfir. Eram eu, Vlad Mihai, Chiș Alexa, Crișan Zaharie, Pop Traian, Cismaș Nicolae, Ganea Dumitru și nu-i mai știu chiar pe toți. Când am ajuns în oraș, erau veniți niște muncitori din Mediaș care i-au dezarmat pe jandarmi. Ne-au dat arme și cartușe să păzim: unii Prefectura, alții Poliția, [...]. Noi am păzit telefoanele, am răzăm portile cu lemne mari[...] parcă acum le văd[...]. Prin alte părți Antonescu o băgat armata, de s-o liniștit legionarii. Noaptea am predat armele la prefectură și apăi am venit acasă peste deal, așa cum am putut[...] părinții erau supărați[...]. Noi eram tineri și proști, ce am știut noi atunci, bine că n-a venit armata că atunci era bai*”⁴². Acest episod ne arată că era vorba mai degrabă de simpatizați ai legiunii decât de legionari „veritabili”.

„Cedarea Ardealului”, în favoarea Ungariei la 30 august 1940 a făcut ca granița cu Ungaria să treacă la câțiva kilometri de hotarul Boiului. Granița trecea la nord pe la Uilac, continuând spre nord-vest între Jacul Românesc și Jacul Unguresc. În Boiu erau două pichete de grăniceri și s-au instalat linii telefonice până la Uilac și Jac. În contextul acestor evenimente nu se știe de existența unor conflicte interetnice deosebite.

În amintirea sătenilor a rămas faptul că elevii români treceau încolonați prin zona „ungurească” a satului și cântau cântece patriotice, iar bărbații unguri care nu trecuseră granița au fost închiși câteva zile în căminul cultural păziți de premilitari.

Un eveniment traumatizant pentru contemporani a fost „venirea rușilor” în 1944. Din amintirile celor care au trăit acele evenimente știm că o parte a sătenilor s-au refugiat pe Valea Albeștiului (mai târziu Boienii i-au zis și *valea plângerii*). Au fost destui care au rămas în sat. Jăcanii au venit cu „popă cu tof” în Găonoaia și la Făgetulung (în hotarul Boiului) pentru a nu rămâne în calea rușilor. Rușii au venit dinspre Vânători și au rămas în sat două zile, timp în care au făcut unele pagube. Căutau în special cai, căruțe și furaje pentru cai, dar mai alergau și după „câte o boreasă”, însă nu se cunosc victime ale agresiunii rușilor⁴³. După ce au rămas o zi și o

41 *Ibidem*.

42 Posteucă Eugen (85 ani) - Interviu realizat în 27 aprilie 2008.

43 Hegbeli Ana (87 ani) și Fiscu Aurel (83 ani) - Interviu din 27 aprilie 2008

noapte, a doua zi au trecut pe la Bălibășoia spre Jac mergând în direcția nord-vest.

În urma celor două războaie mondiale au murit 79 de boieni (români, maghiari și țigani). În memoria celor căzuți pe front s-a ridicat inițial o troiță în cimitirul ortodox, unde ieșeau elevii cu profesorii și preotul la Ispas (Ziua Eroilor).

Din inițiativa preotului ortodox Dumitru Ionescu, în anul 1974, s-a ridicat „*Monumentul eroilor*” de lângă biserică și în curtea bisericii ortodoxe. Pe acest monument, sub textul „*Pomenește Doamne pe robii tăi ostași eroi*” au fost trecute numele celor căzuți în război.

După schimbarea „regimului” și după eliberarea Ardealului s-au luat măsuri în vederea evaluării averii „*persoanelor inamice*” - încadrate la art. 8 din „*Ordonanța de armistițiu*” - anume cetățeni români refugiați în teritoriul german sau maghiar ori teritorii ocupate de aceștia înainte de 12 septembrie 1944⁴⁴. În Boiu întâlnim un număr de 16 „*persoane inamice*” plecate clandestin în Ungaria: Laszlo Mihali, Simo Doinise, Szokacs Albert, Kovacs Andrei, Muska Moise, Muska Ioan, Rakosi Gheza, Kovacs Eden, Kovacs Dominic, Kovacs Petru, Suto Ioan, Suto Nicolae, Nagy Carol, Nagy Laurențiu, Buzogany Lina și Nagy Nicolae. Bunurile lor au fost evaluate astfel: bunuri agricole - 1333000 lei; clădiri 3624000 lei⁴⁵. În aprilie 1964 bunurile următorilor, s-au scos de sub prevederile legii 91/1455 și se lasă „*la libera dispoziție a proprietarilor lor*”: Kovacs Eden, Kovacs Andrei, Buzogany Lina și Suto Ioan. La 19 mai 1947 la fel s-a întâmplat și cu ceilalți 12⁴⁶.

În urma reformei agrare din 1945-1946 în Boiu au avut loc noi împroprietăriri. Comisia agrară din 1945 avea următoarea componență: președinte Traian Pop; membrii Deleanu Dionide, Țifrea Ioan, Pop Ștefan, Grusea Emanoil, Datui Gheorghe, Cârțan Ioan, Cioc Ilie, Suci Teofil și I. Cismaș (primar)⁴⁷. Pe o listă a „*îndreptățiților*” pentru împroprietărire, din 1945, am întâlnit 194 de persoane dintre care 53 de nu aveau pământ deloc⁴⁸. Se știe că în general în perioada interbelică, țiganii nu aveau pământ și trăiau lucrând cu ziua. Pe această listă am întâlnit și în jur de 20 de nume de țigani din Boiu. În 1946 au existat și câteva cazuri de localnici care au cerut să fie „*colonizați*” în localități apropiate, pe proprietăți care au aparținut sașilor. Bogar Ambrozie din Boiu cere comisiei agrare să fie colonizat în Seleuș pentru că „*în Boiu nu este pământ destul pentru împroprietărire*”⁴⁹. Alte cereri au mai fost: a lui Ioan Aldea (din Țopa) pentru împroprietărire în Beșa și a lui Vasile Teșculă (din Boiu) pentru colonizare

44 Direcția Județeană a Arhivelor Statului Mureș, Fond: Județul Târnava Mare - Prefectura Jud. Târnava Mare, nr.670, dosar 37/1945.

45 *Ibidem*, fila 181.

46 *Ibidem*, fila 183, 185.

47 Direcția Județeană a Arhivelor Statului Mureș, Fond: Reforma Agrară Târnava Mare 1945, dosar nr. 24, fila 6.

48 *Ibidem*, filele 41-48.

49 Direcția Județeană a Arhivelor Statului Mureș, Fond: Comisia Reformă Agrară Jud. Târnava Mare, dosar nr. 595, fila 6.

în Roandola⁵⁰. Este posibil să mai fi existat și alte asemenea cereri, dar noi nu am întâlnit.

Situația economică după război nu a fost deloc bună, cotele de cereale și carne impuse de autorități au apăsător pe umerii locuitorilor. Nu am întâlnit acțiuni de mare amploare față de noua ordine politică și socială, însă au existat localnici considerați „ghiaburi”: Stoica Ioan, Neag Nicolae (Niculiță Armenci), Racoszy Geza, Puser (?), Buzogany Janos și Nagy Imbre. Unii localnici, datorită opiniilor diferite au fost considerați „dușmani ai poporului”. Fintoc Zaharie (fost simpatizant al Legiunii) a fost arestat în 18 iulie 1955 ca instigator, „i-au înconjurat casa la miezul nopții și i-au făcut percheziție, căutând arme. A fost ținut două zile la Sighișoara și apoi dus cu duba la București, unde a fost anchetat două săptămâni la rând ca dușman al poporului. Nu a fost judecat, nici condamnat, privarea de libertate considerându-se pedeapsă administrativă pentru o vină ce nu i-a fost adusă la cunoștință. A lucrat 22 de luni în colonia de la Poarta Albă la canalul început atunci, a mai lucrat patru luni la construcții în Onești de unde a fost eliberat în 15 mai 1954”⁵¹. Un alt deținut administrativ a fost Racoszy Gheza, arestat tot în 1952 și dus pe șantierul de la Bicz, de unde s-a întors infirm acasă⁵².

În dosarul cu documente legate de electrificarea satului, din anul 1955, locuitorii satului sunt caracterizați astfel: „Ocupația principală a locuitorilor este agricultura și cea secundară creșterea animalelor. Majoritatea locuitorilor sunt țărani săraci și mijlocași, precum și crescători de vite”⁵³. O informație interesantă ar putea fi faptul că în 1955 în Boiu existau 11 biciclete (mai erau 3 în Țopa și 1 în Jac).

În această perioadă în Boiu funcționa o echipă de pompieri, care în 1953 avea 40 de membri, iar șeful formației era Fiscu Aurel, înlocuit mai târziu de Boitoș Mihai⁵⁴. Aceasta nu avea însă decât o pompă manuală și câteva alte unelte.

Începând cu anul 1956 satul a făcut importanți pași spre modernizare când a fost introdus curentul electric, iar în anii 1958-1960 a fost introdus gazul. În 1960 nu exista medic permanent, decât cadre sanitare medii, iar cazurile ce nu erau de competența lor erau îndrumate la punctul sanitar din Albești unde era medic Hochmeister Adolf; medicului avea doar zile de consultație la Boiu⁵⁵. Mai exista în sat un punct farmaceutic condus de „tovarășa” moașă⁵⁶. Se arată și un interes pentru activitățile sportive prin decizia, luată la 1 septembrie 1960, de a construi o „popicărie”. De construirea popicăriei și a acoperișului cu țiglă erau responsabil Neag Nicolae și Postecă Eugen⁵⁷.

50 *Ibidem*, filele 46 și 56.

51 Marcu Mihail Deleanu, op. cit. p. 66,

52 *Ibidem*.

53 Arhiva Primăriei Albești, jud. Mureș, Fond: Comuna Boiu (1938-1968), Dosar 59/1955, fila 3.

54 Idem, dosar 13/1955.

55 Idem, dosar 5/1960, fila 76.

56 *Ibidem*, fila 77.

57 *Ibidem*, fila 74.

„Membrii de partid” (comuniști) în Boiu au fost în 1955 numai cinci persoane: Lucaci Carol, Agapie Dumitru, Cezar Ana, Potcoavă Gavrilă, Datui Gheorghe și Boros Bela⁵⁸.

Colectivizarea a prins greu teren în Boiu. În 1959 s-au înființat „întovărășirea”, avându-l ca președinte pe Hegbeli Traian, iar secretar pe Grusea Dumitru și număra 506 membrii⁵⁹.

Colectivul (C.A.P.) s-a înființat în anul 1962, când pentru convingerea oamenilor „să intre în colectiv” s-au pus importante forțe. În amintirea localnicilor a rămas faptul că „veneau câte 14 inși pentru a-l convinge pe unu să intre în colectiv”. Președinți de „colectiv” au fost: Bănuț Dumitru (1962), Pop Ioan (Nuțu Hunvezului - 1963) Teșculă Alexandru (1963- ?).

Dintr-o descriere a „muncii culturale” din anul 1965, făcută de profesorul D. Agapie, „director de cămin” și membru al Sfatului popular al comunei Boiu, se desprind multe aspecte legate de eforturile făcute pentru a arăta oamenilor „superioritatea” gospodăriilor agricole colective (GAC) față de alte forme de exploatare agricolă⁶⁰. În document se arată că „Sarcina principală ce a stat în fața colectivului de conducere a Căminului Cultural în desfășurarea muncii culturale a fost transformarea tovărășiei agricole în G.A.C.”. Putem observa că „munca culturală” a fost de fapt o intensă muncă de îndoctrinare a țăranilor, fapt ce reiese din programele artistice. S-au prezentat piesele de teatru: *Târgul Inimilor*, *Bucuroși de oaspeți*, *Neamurile*, etc.; elevii școlii și tineretul au învățat cântecele „Hora colectivștilor” și „Hai să facem o gospodărie colectivă”⁶¹. Tot cu rolul de a arăta țăranilor „superioritatea G.A.C.” s-au ținut conferințe, printre care „G.A.C. izvor de belșug și fericire”, „Să pășim cu încredere în G.A.C.”, urmate de vizite la G.A.C. din Daia, Laslea și Archita⁶².

În perioada interbelică și până în anul 1968 Boiu a fost comună. În anul 1968 a fost desființată comuna Boiu, iar satul a fost integrat în actuala comună Albești.

58 Interviu din 4 aug. 2008 cu Lucaci Carol (77 ani).

59 Arhiva Primăriei Albești, jud. Mureș, Fond: Comuna Boiu (1938-1968), dosar 26/1960.

60 Idem, dosar5/1961,

61 *Ibidem*.

62 *Ibidem*.

BOIU-ASPECTS OF MODERN AND CONTEMPORARY HISTORY

(Summary)

Boiu, a rural settlement in the district of Mureș, mostly inhabited by Romanians, **was documentary certified in 1301, on October 20. In the document from 1301, edited by the canonical gathering of the „Sfântul Arhanghel Mihail” Church in Alba-Iulia, the Bwn (Boiu) settlement is mentioned in the context of an exchange of domains between the voivode Ladislau Kan (1295-1315) and a certain county leader Nicolae.** In our study we insisted on the aspects of the modern and contemporary history of the village.

In the XIX century, there was much information about the people from Boiu, about their lives and activities, thanks to the official census, the official documents, both Orthodox and Reformed and the oral information collected by the teacher Nicolae Zamfir during the interwar years.

Until the XIX century, both the Romanians and the Hungarians were serfs, and the noble land from Boiu belonged to the Bethlen family. The agrarian reform between 1920 and 1921 had mostly solved the problem of properties. Concerning education, during the second half of the XIX century, there were two schools in the village: one with Romanian teaching and another with Hungarian teaching. Regarding the political life in the interwar years, there weren't any special political actions, except for the legionnaires.

From the interwar period until 1968 Boiu had been a parish. But in 1968 it was abolished and the village was integrated in the present parish Albești.